

ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ

Είναι αλήθεια πως είχα κάποια συγκίνηση το περασμένο Σάββατο όταν έμπαινα στο Βασιλικό Θέατρο, γιατί θάβλεπα στη σκηνή έργο 'Ελληνικό κα γραμμένο μάλιστα από τον 'Αριστομένη Προβελέγγιο, έναν ποιητή που ξεχωρίζει, όσο κι αν δεν έχει λευτερωθεί όλοτετα από τα κριματά της περασμένης γεννιάς.

'Ερίξα μια ματιά γύρω μου κ' είδα κόσμο πολύ λίγο. 'Ο κόσμος έμεινε σπίτι του, γιατί δεν ενδιαφέρεται για 'Ελληνικά έργα' μά και κείνοι που ήρθαν, εκείνοι που γύρω μου βρισκότουσαν, είχαν ξένοι, ξένοι προς κάθε 'Ελληνικό, εκείνοι που στραβομουτσουναίζουν και λένε με ειρωνικό χαμόγελο «Α! 'Ελληνικό είναι το έργο!» Είναι εκείνοι που διαβάζουν τις βρωμοφυλλάδες για να τους παίρνει εφκολώτερα ο ύπνος και δε διαβάζουν για να ξυπνήσουν. 'Ολος αυτός ο κόσμος που πνίγει κάθε ανθισμα ζωής στον τόπο μας.

Είδα κάποια μέρα όλον αυτόν τον κόσμο να περνάει από τους ανθισμένους αγρούς που ποτίσαν με το αίμα τους ζωμάχοι της 'Ιδέας και να πατάει καταφρονετικά τους νέους άνθους, μουρμουρίζοντας σε ανόσια κραιπάλη, κάποια γαλλική καντσονέτα. Κι ανάμεσα σ' αυτούς όλους, είδα το βράδι κείνο και τους ξένους συγγραφέας, τον Πατερνόστρ, το Δαραλέξη και τον Τανάγρα.

'Ηθελα το έργο να πετύχει και ο ποιητής να θριασέψει στο πείσμα όλων αυτών των ξένων, γιατί αυτό ένθουσιαζόμουνα και χειροκροτούσα σε κάθε δμμοφο που μ'έκανε να ξεχνιέμαι και ήθελα να παραβλέψω κάθε αϊφνήδιο και άτεχνα προετοιμασμένο, από τα πολλά που είχε το έργο, και που μ'έκανε να θυμάμαι τί κόσμο έχω δίπλα μου, πως βρίσκουμαι στο Βασιλικό Θέατρο, πως απέναντι είναι ή εκκλησία, πως το διεφθύνει ο Βλάχος, πως γραμματεας είναι ο Πετσάλης και άλλα πολλά.

*

Είναι αλήθεια πως χειροκρότησα πολύ και σε πολλές μεριές του έργου, είναι αλήθεια πως παρασύρθηκα σε ένθουσιασμό, μά στο τέλος έφυγα χωρίς ένθουσιασμό, έφυγα με τα χέρια στην τσέπη.

Θα και σιγά να του τα θλώση. 'Ακολούθησε τότες κάτι παραξένο, που το παθαίνανε τώρα οι δυο τους ή 'Αννα κι ο 'Αντρέας, γιατί αναθρεμμένη κι αυτή μαζί του από λεπτερόφρονο πατέρα, δεν ήξερε από μυστήρια, και μυστήριο έλεγε ο τι πρέπει κανείς αξέταστα να το παραδεχτή. 'Ωστόσο ούτε ο ένας το στοχαζότανε ούτε ο άλλος να ξετάση τα λόγια ενός γιατρού. Τα πιστέθανε και σώνει. Μια στιμούλα ίσως διστάζανε, σαν τον 'Αντρέα' κατόπι, τίποτα. Δεν έμπαινε πιά σε κίνηση ο νοός τους. 'Η γιατρική καταντούσε δεσφτερη θρησκεία. Παλιό προγονική συνήθεια και τούτο, καθώς για τον 'Αντρέα του λεφοφύλλου τα ψιθυριστά. Και ζήτημα δεν υπάρχει πως μάς λείπουνε και τα χρειαζόμενα, ή επιστήμη κ' ή τέχνη δηλαδή, για να ξερεθνήσουμε μια διάγνωση, μια συνταγή και μια διαίτα. Δέ μάς λείπει όμως και μια όρθη κρίση, που μπορεί νάναι κοινή στους ανθρώπους, είτε γιατρούς είτε μή. Μά κάθε φορά που ή όρθη κρίση μέσα τους πολεμούσε κάτι να πη και δαρτη, άμέσως την έπνιγε το μυστήριο και σώπαινε. Το τρέμουμε το φως άκόμη, κι αποκουκουλώνομε γλυκά την κακομοιριά μας στο σκοτάδι. Γινόμαστε βουβόι και στραβοί. Μήτε βλέπανε μήτε ακούγανε πιά ή 'Αννα κι ο 'Αντρέας.

Τότε θυμήθηκα τον προαιώνιο δάσκαλο της δραματικής τέχνης, που κάπου λείει στην Ποιητική του, πως πολλοί δραματικοί δένουν καλά μά δέν καταφέρνουν και καλά να λύσουν το δράμα τους.

'Η λύση πρέπει να είναι μέσα στην ύπόθεση και όχι κάτι που γίνεται για να γίνει με κάποιον τρόπο.

'Εδώ ο πατέρας του ασώτου πεθαίνει χωρίς να υπάρχει καμιά ανάγκη να πεθάνει, μ' έναν τρόπο άπιθανο. Και δέν είναι βέβαια άδύνατο να πεθάνει, μά είναι κάτι που δε βρίσκεται άρμονικά με το σύνολο πλεγμένο, κάτι που δε μάς δίνει της καθάρσης την τελειωτική φχαρίστηση, κάτι άπιθανο.

'Ο πατέρας αυτός ήταν τόσο λίγο συμπαθητικός από την άρχή του δράματου, που δε θα λυπόμαστε καθόλου κι αν τον έπιανε κόλπος μόλις μάς πρωτοφανερώθηκε, για να μάς άφίσει σε ήσυχία. Και τώρα πεθαίνει μόνο και μόνο για να μάς κάνει εκπληκτικό το τέλος, άφινοντάς μας ένα σωρό στην ψυχή μας κενά, αντί να μάς σύρει σε έλεον κί φόβον.

'Ίσως, όσο αν θέλετε το άδύνατο, δε βλάπτει στο δράμα, γιατί άφίνει τον ποιητή να πλανηθεί στα δικά του τα λημέρια' μά και από το άδύνατο πρέπει να είναι το πιθανό και άναγκαιο αποτέλεσμα σειράς έπεισοδίων σφιχτοδεμένων με την όλη ύπόθεση. 'Εκείνο που ξαφνίζει είναι το άπιθανο.

Μά ως άφίσομε τον 'Αριστοτέλη να κοιμηθεί εκεί που κοιμάται.

Μπορεί πολλοί σήμερα να πούνε πως ή Τέχνη άλλαξε, μπορεί πολλοί να πούνε, πως δέν υπάρχει Τέχνη. . . . Πολύ καλά.

Μά τότε κάθε έργο έχει τη δική του Τέχνη και τεχνικό είναι κείνο το έργο που ο συγγραφέας βρίσκεται μέσα στον κύκλο που αυτός χάραξε, που ο συγγραφέας βρίσκεται σ' άρμονία με το συγγραφέα.

Μά εδώ ούτε από το συμβαίνει.

Του κάκου τεντώνουμε τ' άφτιά μας, δέν άκούμε να παίζουν οι χορδές που ο συγγραφέας περαστικά άγγιξε' ένας θάνατος άπλώθηκε πάνω τους, ένας θάνατος καθόλου δραματικός, όλας διόλου άπροετοιμαστος, ένας θάνατος αν θέλετε χυδαίος.

Τρία στίτια μπαίνουν σε άναστάτωση, σε καθένα από αυτά γίνεται έν ξεχωριστό δράμα και στη λύση που περιμένουμε τόσα πάθη να ξεσπάτουν, στη συνάντηση όλων αυτών των προσώπων που στριφογυρίζουν μέσα στο δράμα, δε βλέπομε τίποτα. . . .

Τάληθινό το μυστήριο στάθηκε πως άντεξε ή Κατινούλα ένά μήνα, πριν καταλάβουνε πως αν άφήσουνε να περάση μήνας, δε θα της άπόμνησκε πιά παρά τριώ ή τεσσαρά βδομαδάνε ζωή.

Τα δυναμωτικά τα περίφημα του κ. 'Αμάρου, όλίθρια για το νεφρί της που το έρεθίζανε και που έμπυαζε όλοένα. 'Οχι πιά φάρμακα, μά φαρμακία. Και χτικιασμένη να είτανε, όπως το θέλανε οι γιατροί, έπρεπε κάτι άλλο να της διορίσουνε. 'Η άντιπιρνή τη μεθούσε. 'Αγκαλά, το κεφάλι της πάντα σε ζαλισμένο. Και της πονούσε. 'Όταν άρχισε να σηκώνεται ύστερις από την πρώτη μέρα που φάσανε, βασιτίτανε το πρωί στα σίδερα του κρεββατιού της, ώς που να βάλη τις κάλτσες της με το ένά χέρι. Κάτω της λέγανε να τρώη, κ' έκρυφε το φαγι της, να μη δείξη πως δέν τήγγιζε, άφου φαγι της παραγγέλνανε τάφεντικά, κ' έτσι τάχα τα παρηγορούσε. 'Η 'Αννα της έδινε και να βάρτη, για να μη συλλογιέται την άββάστια της και πικραίνεται, για να της κάμη καλό και λίγη δουλειά. 'Η Κατινούλα έπιανε το βράσιμο, τρέμανε τα δάχτυλά της και πείσμωνε κ' έπαιρνε άπάνω της φοβέρα να το τελειώση. Κάθε βελονιά και βράσανο. Το τραγικώτερο είτανε που για να συμμορφωθούνε μες τις

Καθένας μένει σπίτι, ίσως για νάρθει την ώρα της κηδείας.

Φέβγομε με κάποια περιέργεια και ένω ζητάμε να συμπληρώσομε εκείνα που ο συγγραφέας άφησε μισά, δέν μπορούμε. . . . Μια μυρουδιά, νοσοκομείου μάς παρακολουθάει, βλέπομε μπροστά μας τον κιτριναρή θάνατο.

'Η προτελεφταία πράξη μάς συγκινεί, μά με τα γεγονότα που μετά έρχονται ή καλύτερα με τα γεγονότα που μετά δέν έρχονται, φαίνεται και ή πράξη άφτη περιττή, φαίνεται σαν ένά στόλισμα και όχι σαν ένά κομμάτι άρμονικά συνθεμένο με το σύνολο.

*

Νά, όμως επί τέλους ένά έργο Ρωμαίικο και που Ρωμαίικη ζωή ζωγραφίζει.

Τα πρόσωπα κουνούνται στη σκηνή σαν άνθρωποι, μιλάνε φυσικά, είναι αλήθεια με κάποιους, κάπου, κάπου, ποιητικούς λυρισμούς και έχει λυρισμούς που να ξεπηδάνε μέσα από τη δράση, μά τέλος πάντων φαίνονται πως βρίσκονται στη ζωή, στη σανίδα της σκηνής, και όχι στην άκρη της πέννας κάποιου ξενολάτρη συγγραφέα.

'Η γλώσσα άρκετά δημοτική, αν και παρατηρήσαμε κάποια άνομοιομορφία' άλλα πρόσωπα μιλούν έτσι και άλλα αλλιώς. Σταματήσαμε σ' όλα τα σκαλοπάτια που βρίσκονται ανάμεσα καθαρέβοντας και δημοτικής, μά τ' άφτά ως μη άδικούμε το συγγραφέα' ίσως δε φταίει αυτός, ίσως του χάλασαν τη γλώσσα οι άτυνήθιστοι στη δημοτική ήθοιοι, γιατί είναι αλήθεια, πως ένας από αυτούς συνηθισμένους στη δημοτική, ως τον πω—δέν ντρέπομαι, ή Μουράτης, μιλούσε δημοτικά.

*

Οι ήθοιοι δέν παίζανε και τόσο καλά και πολύ λίγο βοηθήσανε το συγγραφέα, μά για να είμαστε δίκαιοι και άφτός πολύ λίγο τους βοήθησε, γιατί κανένας τύπος δέν ξεχωρίζει στο δράμα, τα πρόσωπα πολύ λίγο φαίνονται συμπαθητικά και στις αϊφνήδιες σκηνές ή ύπόκριση είναι πολύ δύσκολη για να μη πούμε άδύνατη.

'Η κ. Φύρστ μόνο έπαιξε άρκετά καλά την Κυρά—Κλή και σημαντικά βοήθησε το συγγραφέα' είναι αλήθεια όμως πως τη βοήθησε κι άφτός, γιατί είναι ο μόνος πετυχημένος τύπος του μέσα στο δράμα.

Σ. ΧΑΡΑΗΣ

διαταγές του κ. 'Αμάρου και να δυναμώση το κορίτσι, την άναγκαζανε κιόλας να περπατή, που με κόπο κατέβαινε τη σκαλα και πόδι δέν μπορούσε να κουνήση. Τάπόμεμα, ταχτικά, προτού βγούνε ίδιοι στο σεργιάνι, τη στέλνανε περίπατο στο περιβόλι. Το καμμένο το παιδί, που άπαραπόνεφτα συγκατάνεθε σε όλα, του κάκου, χαλόσκανε με τον καταραμένο τον περίπατο που την άφάνιζε, περίπατο δε σηκωνε τάβρωστημένο το κορμί της και θυμωνε μέσα της ο άνθρωπος ο μαρτυρισμένος.—'Τί λένε, άχι τί μου λένε τώρα να περπατώ; Της ξεφυγε ο λόγος από την κούραση και την άπελπισία. Μιάν άλλη φορά, πήγε με τη Μοιρίτα ως την άκρη του περιβολιού, σωριάστηκε σ' έναν πάγκο, και της είπε:—'Δέν μπορώ, Μοιρίτα μου, δέν μπορώ!'

Σώπασε το παιδί, κι άνεβήκανε, σωπασμένες έξαφνα κ' οι δυο τους, ίσα με το σπίτι. Καθότανε τότες ή Κατινούλα σε μια καρεγλίτσα κι όσο προσπαθούσε τίποτις να μπαλώση, της φαινότανε πως έφευγε, σαν άποναρκαωμένη, μακριά μακριά κι από τον έαφτό της, πως στη θέση της έβλεπε καμιά ξένη. Πάγωνε. Το μεσημέρι, με τον ήλιο που έπρεπε να την κάψη, άφου δε πορούσε στο κεφάλι παρα σκούφια ψιλή, κρύωσε τόσο μια μέρα που της φέρανε και